

Catalunya-Espanya, una crisi de projecte

Jordi Pujol

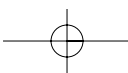
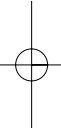
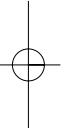

© Centre d'Estudis Jordi Pujol
Passeig de Gràcia, 8-10, 2n 1a A
08007 Barcelona
Telèfon 933 428 535
Fax: 933 428 964
www.jordipujol.cat
info@jordipujol.cat

Dipòsit legal: B. 16.124-2009
Impressió: Gràfiques 92, S. A.

Índex

<i>Nota de l'Editor</i>	7
Els set anys de vaques grasses de la Bíblia i els seus pecats	9
3 de març de 2009	
Però a Egipte hi havia hagut bona administració	13
10 de març de 2009	
Actituds i valors per una resposta catalana	17
17 de març de 2009	
L'esguerro	21
24 de març de 2009	
Conclusions	27
31 de març de 2009	

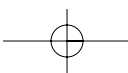
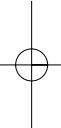
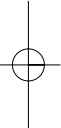
Nota de l'Editor

El President Pujol va crear la Fundació Centre d'Estudis Jordi Pujol amb l'objectiu que fos una eina d'impuls i anàlisi de pensament polític, social, econòmic i polític.

El butlletí electrònic setmanal de la Fundació pretén donar una resposta a aquests propòsits i especialment les editorials que escriu el propi Jordi Pujol.

El pensament del President en relació a la situació que viu avui Catalunya i la relació amb Espanya es tradueix en aquestes editorials del mes de març d'aquest any 2009. Hem decidit publicar-les i difondre-les específicament perquè estem convençuts que mereixen una reflexió, tant pel que es diu, com per qui ho diu.

CENTRE D'ESTUDIS JORDI PUJOL

Els set anys de vaques grasses de la Bíblia i els seus pecats

3 de març de 2009

Som en temps de CRISI. En majúscula. No es parla d'altra cosa. Sobre-tot de la crisi econòmica, i de la repercussió que té per a tantes persones, famílies i empreses. Petites i grans. I pel benestar i la seguretat generals.

Això suggereix que l'editorial d'avui es dediqui a fer unes reflexions d'ordre econòmic, social i moral (per aquest ordre).

1. Reflexió econòmica. Ja s'ha explicat abastament que durant uns quants anys –com a mínim quinze– hi ha hagut un gran creixement econòmic en el món, i s'ha generat molt de diner. I quan això passa el diner té moltes ganes de col·locar-se, i aquesta pressa i aquestes ganes són perilloses perquè comprant i venent, venent i comprant, es van fent bombolles, que conflueixen i arriba a haver-hi una gran bombolla. I les bombolles poden ser grans i impressionants, però per la seva pròpia naturalesa són fràgils. Arriba un moment que peten i ho esquitxen tot.

2. Reflexió social. Quan la bombolla és molt gran (i ara som en plena època de globalització, i per tant la bombolla és molt gran) la seva esquitxada no afecta només els qui més han contribuït a inflar-la més del compte. Per dos motius: perquè és molt i molt grossa, i perquè en inflar-la no hi han contribuït només els poderosos, o els molt rics, i perquè els mecanismes de creació de la bombolla són molt diversos, i sovint senzills i modestos. Les *subprimes* americanes o les hipoteques excessives espanyoles en són un exemple.

Per altra banda, l'explosió de la bombolla i el subsegüent desajustament dels mecanismes fan que el sistema no funcioni bé i això afecta ca-

pes molt esteses de població. És el que passa, per exemple, amb el sistema bancari que, fins i tot allà on els bancs són més segurs i sanejats, no poden jugar prou bé el seu paper, no poden fer circular bé el diner perquè s'ha perdut la confiança, perquè hi ha por. I això afecta tothom, empreses grans i el petit comerç, les pimes i el consum familiar. I la conseqüència d'aquesta paràlisi, o semiparàlisi, és la ruïna de moltes empreses i l'atur.

Afortunadament això ens agafa després de molts anys de creació i consolidació de l'Estat del Benestar, és a dir, amb subsidi d'atur, amb pensions, amb atenció mèdica garantida, etc. És a dir, amb un coixí social bastant o molt general i d'un gruix considerable. Quan comparem amb la crisi de 1929 veiem que aleshores això no hi era. I en els anys 80 hi era, però no tant com ara. Això ara amorteix molt els efectes de la crisi. Però la crisi hi és, i fa mal.

3. Reflexió moral. Tot el que hem dit fins ara és prou conegut i comentat. No ho és tant el que segueix. Per què ha passat això?

No es sol parlar bé del President Bush, i és lògic. I si bé la Història acabarà de fer-ne el judici, hi ha una frase seva del començament de tot de la crisi –cap al mes de setembre de 2008– que explica amb precisió i contundència el que havia passat. Va dir: «Això que passa és culpa de la nostra cobdícia». És obvi que se li podria dir que justament ell és qui havia de vigilar que la cobdícia no ofegués el bé comú i l'interès general. Però com a diagnòstic és precís. És un diagnòstic que va a l'arrel moral del problema. A la causa primera.

Però la cobdícia –el guany fàcil i ràpid– no anava sola. Segur que durant set anys de vaques grasses de la Bíblia, la cobdícia no fou l'únic pecat del poble egipci. Hi hagué molta vanitat –fins i tot potser més que orgull, que també–, molta suficiència perquè tot era fàcil i tothom es podia sentir un reietó, molta ostentació, molt deixar-se endur per la facilitat, poca previsió, afluirament de la moral de l'esforç, pèrdua de seriositat i de ganes de treballar bé.

Ben bé no sabem què va passar a Egipte durant els set anys de vaques grasses. Però sabem que ara ha passat tot això que acabem de dir.

Deixem de banda els Estats Units. Parlem d'exemples que tenim a tocar.

Parlem d'Irlanda, parlem d'Islàndia. Islàndia era l'exemple de què un país molt petit, pobre, i situat en un racó, acabat d'arribar al món de l'economia, independent de feia quatre dies, es podia convertir en un tres i no res en un país modèlic pel seu progrés econòmic, la seva modernitat, el seu

benestar, la seva exigència mediambiental. Molts ens ho varem arribar a creure i ens alegrava veure que coses així eren possibles. Però ha resultat que era un castell de cartes que d'avui per demà es va ensorrar.

Irlanda també era el millor alumne d'Europa. Es va autoanomenar el tigre cèltic. Més inversions estrangeres que ningú, més llestos que ningú a l'hora de rebre ajuts europeus i sobretot molt cofois de poder dir que havien passat de molt als anglesos, de poder-los donar lliçons. Això és propi de nou rics. I molt creguts d'ells mateixos. Una mica fatxendes. I menys solidaris amb Europa que ningú.

I també ha caigut per l'estimball en un tres i no res.

I la llista es podria allargar. A l'Europa Central i de l'Est, entre els països excomunistes, hi ha també alguns exemples d'aquests. Que anaven dalt del cavall, amb presumpció, però que ara resulta que el cavall era de cartró. Els ha fallat, també, la seriositat, l'autoexigència. I els ha sobrat autocomplaença. I cofoisme.

I per això que, des dels Estats Units a Islàndia, han estat engegats i no han pres mesures de correcció. Per exemple, han suprimit o no han fet cas de les normes, han deixat de banda la disciplina, han tingut molta i molta pressa, no han posat fonaments, han valorat més l'aparença que la solidesa.

Però no hem d'anar tan lluny. Analitzem aquest fenomen a casa mateix. A Espanya i a Catalunya.

Primer, a Espanya. Perquè aquest fenomen s'hi ha produït més aparatosament que a Catalunya. El *tempo* històric espanyol ha estat diferent del català. Més eufòric. Fa només 50 anys que Espanya, en el seu conjunt, està sortint d'una llarga decadència política, econòmica i d'imatge. Aquesta recuperació s'ha fet especialment evident durant els últims 20-25 anys. Una recuperació, sobretot per mèrits propis, però també per l'ajut de grans proporcions i molt decisiu de la Unió Europea. De sobte, Espanya s'ha descobert emergent en tots sentits. I s'ha sentit important.

Catalunya ja havia assolit feia molt de temps nivells més alts des del punt de vista econòmic i de mentalitat i de modernitat. Per tant, durant els últims 25 anys també ha anat amunt, i ha progressat en molts aspectes, però no amb l'espectacularitat espanyola, ni amb la sensació exaltant i embriagant que produeix la novetat. I més, una novetat tan sobtada.

Això, entre altres coses, explica que el conjunt d'Espanya hagi jugat més a fons en molts aspectes amb èxit, les possibilitats que oferia la conjuntura econòmica i psicològica molt a l'alça que hi havia a Europa i en el

món. I també explica algunes de les falles que ha comès. I que ara es noten.

Falles econòmiques o diguem-ne tècniques. Però també falles polítiques. I falles, diguem-ne, de valors, d'escala de valors. D'actitud. Per això dèiem que s'imposa fer una reflexió també moral. En l'àmbit espanyol i en el català.

Una reflexió prou important per a què la deixem per a dimarts que ve.

Però a Egipte hi havia hagut bona administració

10 de març de 2009

Reprenem la reflexió sobre les causes de la crisi que vàrem iniciar dimarts passat. I citàvem el que explica la Bíblia dels set anys de vaques grasses i dels set anys de vaques magres que hi havia hagut a Egipte.

«El Faraó tingué un somni... Pujaven del riu set vaques de bell aspecte i grasses, de carn, i pasturaven... Darrere d'elles pujaven del riu set altres vaques de mal aspecte i magres de carn... que es menjaven les set vaques de bon aspecte i grasses...» Era un somni, que Josep, el jueu, va aclarir al Faraó: «Vénen set anys de gran abundor a tota la terra d'Egipte. I després vindran set anys de fam, i tota l'abundor serà oblidada a la terra d'Egipte». I Josep, el jueu, va dir més encara. Va dir al Faraó que durant els set anys d'abundor fes aplegar i emmagatzemar. I això, «aquesta provisió de menjar serà una reserva per a la terra durant els set anys de fam que vindran a la terra d'Egipte.»

I així es va fer. I tot passà com Josep havia dit. «S'acabaren els set anys d'abundor que hi havia hagut a la terra d'Egipte. I començaren a venir els set anys de fam. I hi hagué fam a tots els països, però a la terra d'Egipte hi havia pa.»

Confiem que se'm disculparà per aquesta llarga cita bíblica. Però és que la saviesa antiga sol explicar el sentit de la història i de la vida amb elegància i concisió.

Tornant a la reflexió de dimarts passat sobre l'actual crisi econòmica, social i moral veiem que a Espanya com a Egipte fa milers d'anys, hi ha hagut anys de vaques grasses. I no només set. Però a Egipte hi va haver

previsió. Hi hagué bona administració. Bon govern. I a Espanya, no. I per què no?

Era fàcil de preveure que les vaques grasses no durarien sempre. I que en podien venir de magres. I més d'un ho havia advertit. Més d'un havia dit, per exemple: «el creixement espanyol té de bo que es produeix en una etapa de forta vitalitat del país, en un moment històric emergent. Però això no treu que aquest creixement tan fort es dona gràcies a quatre factors dels quals només un ofereix garanties clares a mig i a llarg termini, que és el turisme. Potser amb oscil·lacions, però positives, perquè el nostre turisme és i pot ser competitiu.

I havia afegit: «Dels altres tres, dos no asseguren la competitivitat futura, que són el consum i la construcció. Ajuden a créixer i donen alegria. Però no garanteixen la millora de la productivitat i de la competitivitat ni l'aixecament del sostre del país. Finalment la immigració –quart gran factor de creixement– ha ajudat i ajuda a crear riquesa, perquè treballa i consumeix. Però si és molt forta indueix a optar per un model econòmic poc competitiu».

I això ha fet que a la terra d'Espanya, contràriament al que va passar a la terra d'Egipte, els governs i la societat no han aprofitat els anys bons per a preparar-se per als dolents.

Què vol dir no emmagatzemar? Què vol dir no preparar el futur, que no sempre serà fàcil? Què vol dir desaprofitar uns anys d'extraordinària bonança? De superàvit? De vaques grasses?

Ho hem llegit fa poc en autors que ho expliquen millor que nosaltres mateixos: vol dir no propiciar un nou model de creixement més sòlid, en un moment tan favorable; vol dir donar prioritat absoluta a la despesa social, que és important, i fa quedar bé, però que a hores d'ara no pot fer passar a segona fila la recerca, la innovació, la competitivitat i la internacionalització de la nostra economia; vol dir donar facilitats i relleu social a l'economia basada en el diner fàcil i l'endeutament desafortat concretament en sectors que no són garantia de productivitat i de solidesa, etc.

El relat del Gènesi només parla del Faraó i de Josep. Que varen ser prudents. I responsables. I seriosos. Més que no ho han estat molts governs actuals. No varen ser arrogants ni creguts. No varen ser petulants. En canvi, no diu res de la gent, del poble, de la societat. No en sabem res. Perquè aleshores la gent i el poble comptaven poc. O gens. Però ara sí que compten. I compta l'estat d'ànim de la gent. Compta molt que ni la societat ni els governs caiguin en la petulància o en la imprevisió del futur, en la

trampa de la facilitat, o en la mentalitat de nou ric. I per això no hi ha hagut bon Govern. I a Espanya, en part, això ha passat.

No només no s'ha emmagatzemat prou, sinó que, creient que sobrava de tot i les perspectives eren bones, més que consolidar el que es tenia i fer-ho créixer i posar bases de futur, es podia alegrement gaudir-ne sense mesura i sense preocupar-se del futur. Una de les pitjors falles de responsabilitat que hi poden haver és, com deia Helmut Schmidt, «die Entlastung der Zukunft» «descarregar-se el futur», treure's de sobre la motxilla del futur.

Això val per al conjunt d'Espanya, que ha caigut especialment en aquesta manera de fer de nou ric. Que ha fet que el país i els seus governants —és a dir, els polítics, però també molta gent— s'hagin expressat amb molta presumpció: som els millors en no sé quantes coses, creixem més que ningú, ja hem passat als italians i d'aquí a poc passarem als francesos, etc. I és cert que s'havia progressat, però sense posar prou fonaments i d'una manera que ha fet que en un no res, de cop, Espanya pugui ser proclamada, també, campiona en atur. Ara l'Espanya que presumia sobretot de molt social, dintre de la UE és campiona en atur.

Com diu l'Enric Juliana en el seu últim llibre, Espanya és un país vigorós i desorientat. Molt desorientat, però vigorós. Se'n sortirà i podrà aprofitar les coses positives que té. Si aprèn la lliçó.

Se'n sortirà si fa una bona recapitulació.

I Catalunya?

En clau catalana hi ha dues preguntes a fer-se. La primera: amb quin estat d'ànim, amb quin actiu i amb quin passiu afronta tota aquesta crisi. Amb quins recursos comptem?

Com hem d'orientar el país, la seva política, la seva economia, la preparació del seu futur, els valors bàsics de la seva societat? Som en un moment de canvi, les coses no seran com abans, i la pregunta és: de què disposem, de què disposa Catalunya per anar endavant? I com ho hem d'utilitzar?

La segona pregunta neix del fet següent. En els últims anys del franquisme i en el moment de la transició va semblar que potser la democràcia i l'autonomia farien possible, per una banda, un reconeixement clar i molt substancial de la personalitat de Catalunya en termes polítics, econòmics i identitaris, amb la corresponent acceptació d'això per part de la mentalitat espanyola, i per l'altra, que la relació entre aquesta Catalunya i la resta de l'Estat fos molt positiva per ambdues parts. I la pregunta és: tal com

han anat les coses durant aquests darrers anys –políticament i d’evolució de les mentalitats–, com queda aquesta relació? Catalunya, quin paper pot i quin paper vol jugar?

Però ens hem entretingut massa parlant de la terra d’Egipte. I aquestes dues qüestions són de molt calat. Per tant, de Catalunya, en parlarem dimarts que ve.

Actituds i valors per una resposta catalana

17 de març de 2009

Acabàvem l'editorial de dimarts passat comproment-nos a contestar avui dues preguntes referents a Catalunya.

La primera era: amb quin estat d'ànim, amb quin actiu i amb quin passiu afronta Catalunya tota aquesta crisi? Amb quins recursos comptem?

Perquè és evident que estem entrant en una nova etapa. Després dels anys de la Transició i després dels vint anys llargs de democràcia espanyola, d'aplicació de l'Estatut i consolidació de la Generalitat, i en general de progrés econòmic i social, i després també d'un llarg període de progrés europeu i en general mundial, les coses han canviat.

A Catalunya el canvi es va iniciar abans. El president Maragall ja va advertir en el seu moment que entràvem en una etapa de Dragon Khan, i així ha estat d'uns anys ençà. Amb conseqüències en certs aspectes encara incertes, però que de moment ha produït alguns passius preocupants.

El cas és que el canvi d'escenari es produeix en un moment difícil que combina la crisi econòmica, les dificultats polítiques amb Madrid i internes nostres, i una certa desorientació de la societat a Catalunya mateix.

Però a Catalunya no som ni nous rics ni decadents. Ha passat l'època que feia gràcia allò que deia en Francesc Pujols, que «arribarà el dia que els catalans, pel fet de ser-ho, podrem anar de franc pel món».

Una mena d'acudit més aviat dolent. Ara, i sempre, també fa vuitanta anys. Ni aleshores ni ara ningú no ens riurà les graciets. Només ens valo-

raran pel nostre pes, incrementat amb un plus, i si el que som i el que fem, ho som i ho fem seriosament.

Els nous rics ara cal buscar-los fora de Catalunya, a la resta de l'Estat. Probablement per poc temps, almenys amb l'exuberància que han exhibit fins ara.

No som nous rics. Però tampoc no som decadents. Vivim sota pressió, d'Espanya i de la situació global. Ens fan treballar amb un handicap considerable, econòmic i polític. Tenim reptes particulars, socials i d'identitat. Fins i tot és cert que hem comès alguns errors col·lectius que ens perjudiquen. I tot això ens ha produït un cert desconcert i un punt d'inflexió en la nostra autoestima. Però no som decadents. Si ho fóssim tots els factors negatius que ens pressionen ens deixarien fora de joc. I no és el cas.

No és el cas perquè, com hem dit altres cops –i no ens cansarem de repetir-ho–, tenim actius molt consistents. I això és important ara que ens haurem d'enfrontar amb la realitat. Ho haurem de fer amb una pregunta per endavant: què tenim? Doncs bé, tenim el que tenim. I és amb això i no amb fantasies que hem d'afrontar el futur.

Tenim el que tenim. Ben senzill.

Tenim:

- una tradició econòmica sòlida,
- una considerable capacitat d'iniciativa civil,
- una voluntat i una experiència d'obertura internacional,
- sentit d'identitat i voluntat de ser,
- una tradició de bona convivència,
- una experiència positiva d'ascensor social,
- hem tingut, i seguim tenint, però amb necessitat de reforçar-los, els nostres vells valors del treball i l'esforç personal.

Tenim el que tenim i som el que som: un país pressionat, però de base sòlida. I és amb això que hem de treballar. I amb això ben utilitzat hem d'anar endavant. I podem fer-ho.

Però necessitem alguna cosa més.

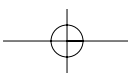
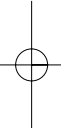
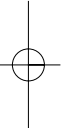
Necessitem una classe política ni agitada ni exhibicionista. Ni frívola ni sectària i addicta al poder pel poder. Ni addicta a la Casta. Que utilitzi bé el poder i els recursos que té, sense sobrelegislar ni sobreactuar (o sobreseudoactuar). És a dir, sense fer soroll pel soroll. Responent a necessitats reals i objectius clars i no a capricis, ganes de lluïment i protagonisme, etc.

Seriositat i sentit del bé comú. Incompatibles amb la cultura del no. I amb la traveta constant.

Això no és un catecisme luterà. Ni un decàleg de deures penosos i tristos. És simplement una reflexió sobre l'actitud que han de tenir la classe política i també la societat d'un país que vol anar endavant i que no va sobrat ni de recursos ni de facilitats. Però que té prou actius materials, morals i intel·lectuals si es concentra en el que fa, si es regeix per valors sòlids i no líquids, si no perd el temps i les energies fent jocs de mans i en espectacle buit, si recupera i sap aplicar bé les normes del bé comú.

I si revesteix tot això d'ambició equilibrada i si no renuncia a la pròpia dignitat i a un legítim orgull.

Dimarts que ve parlarem de la segona pregunta pendent: després de tot el que ha passat durant els darrers cinc anys, quin serà el joc de Catalunya dintre d'Espanya? De moment no serà ni gaire important ni gaire productiu. Però millorar-lo no ha de ser la nostra urgència. Ni sabem si serà la d'ells. Però a hores d'ara això no ens perjudicarà més del que ja ens perjudica. Ja fa temps que ens fan treballar amb dèficit econòmic i polític. Però malgrat aquest dèficit Catalunya pot anar endavant si a casa som forts i consistents, seriosos i autoexigents, si anem a totes.

L'esguerro

24 de març de 2009

La crisi actual espanyola i catalana no és només una crisi econòmica clàssica, o una crisi política passatgera, sinó molt més de fons. És, fins i tot, una crisi que posa en qüestió qüestions bàsiques de convivència i regles de joc elementals. No és una crisi més, no és una crisi qualsevol.

És una crisi de projecte en comú, una crisi de valors compartits. És una crisi de gran profunditat.

Per això en el nostre editorial del 10 de març ens vàrem comprometre a donar resposta a dues preguntes molt de fons respecte als efectes d'aquesta crisi sobre Catalunya. En dos aspectes: sobre Catalunya internament, i sobre com aquesta crisi afecta la situació política i moral de Catalunya a Espanya.

Del primer punt en vàrem parlar dimarts passat. Avui toca el segon.

Durant els últims anys a Espanya, i a Catalunya, s'ha produït un esguerro. S'ha esguerrat un projecte. I alguna cosa s'ha trencat. Si més no, des del punt de vista del catalanisme. Però, de fet, també des del punt de vista del conjunt d'Espanya.

Des del punt de vista de Catalunya i del catalanisme, recordem que ens havíem proposat una sèrie d'objectius. De fet, una doble llista d'objectius. Entrellaçats.

En una primera llista figuraven assegurar la pròpia identitat de Catalunya, amb unes institucions sòlides, alt nivell d'autogovern i un reconeixement franc de la nostra personalitat pròpia (és a dir, no un reconeixement desdibuixat i diluït). També el de fer de Catalunya una societat equilibra-

da i equitativa, amb mentalitat cívica i responsable i una economia moderna i competitiva. Amb una barreja d'arrelament i de projecció, de Catalunya endins i de Catalunya enfora.

Una segona llista definia l'altra cara de la moneda. Aquesta Catalunya que volíem millor i més reconeguda es troba situada en el marc espanyol (i europeu) i és un país amb voluntat de contribuir al progrés general espanyol, polític, econòmic, social. I de contribuir també a la formació d'una realitat i d'una sensibilitat col·lectives. De participar activament en la constitució d'aquest cos col·lectiu.

El catalanisme això ho havia definit amb quatre grans propostes per tot l'àmbit espanyol: democràcia; creixement econòmic i progrés social; autonomia i reconeixement del pluralisme nacional d'Espanya; i Europa.

Com dèiem, dues línies d'acció i dues sèries d'objectius. Enllaçades, almenys en la visió que se'n tenia des de Catalunya.

Dos projectes que havien d'avançar en paral·lel i conduir a una definitiva i harmònica configuració de l'Estat espanyol. D'una Espanya, en tots sentits consolidada, integrada al Món modern i capaç de treure profit de les grans potencialitats que té. I alhora amb una estructuració interna que reconegués plenament la realitat i els drets de Catalunya.

En el cas concret de Catalunya això comportava jugar a fons i lleialment la carta de la democràcia a Espanya i del seu progrés econòmic i social. Per tant, ajudar primer a fer possible la Transició democràtica i, després, contribuir a l'estabilitat i la governabilitat espanyoles (dues condicions indispensables de progrés d'un país). Contribuir a la transformació econòmica i social de tot Espanya i assumir les responsabilitats que això havia de comportar en un moment de gran transcendència històrica. Això és el que havia de ser el paper de Catalunya.

Tot això, dit d'una altra manera molt condensada que, almenys, en un punt necessita ser explícit. Entre els molts grans problemes que Espanya tenia pendents n'hi havia un d'especialment punyent: el del desequilibri territorial, el de l'insuficient desenvolupament econòmic i social d'una part important d'Espanya. Resoldre això era responsabilitat de tot l'Estat, d'una bona obra de Govern i de tots els seus territoris.

I el mot d'ordre era la solidaritat. Catalunya s'hi va apuntar des del primer moment. De fet, el catalanisme sempre havia sostingut que «en un país no puede haber oasis», com deia l'any 1911 en Cambó, catalanista de dretes, o –quan es considerava que el progrés d'Andalusia depenia princi-

palment de la reforma agrària— «la reforma agraria andaluza va a tener un coste que debemos pagar entre todos», com va dir en Carner, catalanista d'esquerres i Ministre d'Hisenda de l'Azaña en la defensa del seu projecte de reforma fiscal de 1932. El pensament polític i social català de la segona meitat del segle xx ha reforçat aquesta visió de les coses. Per això, fer possible la recuperació econòmica i social de l'Espanya menys desenvolupada era un component molt important del pacte tàcit de la Transició i, més enllà d'això, de la nova ordenació espanyola.

Un pacte que Catalunya ha complert al peu de la lletra.

Però què ha passat? Han passat tres coses negatives.

1. Ha reaparegut amb molta força l'atàvic sentiment anticatalà, probablement a causa de dos factors. El primer —en ell mateix bo— ha estat l'èxit polític i econòmic de sectors i territoris espanyols tradicionalment menys dinàmics però que han creat una mentalitat suficient i agressiva en més d'un aspecte i en més d'una direcció, dintre i fora d'Espanya. El segon, el protagonisme català —molt constructiu però també reivindicatiu—, molt acusat en alguns moments dels darrers trenta anys, ha provocat una reacció negativa. I molts polítics espanyols han tornat a descobrir que és fàcil guanyar vots a Espanya fent anticatalanisme. O vendre diaris. O simplement ser aplaudit.

2. A cavall d'això el vell objectiu uniformitzador d'Espanya ha reaparegut amb tota la seva potència i aplicat sobre Catalunya. Amb una acció que avui es pot dur a terme des de diversos fronts: el de la pressió econòmica i financera, el d'una immigració molt desproporcionada, el d'una crisi dels serveis públics a causa d'aquests dos factors combinats, el d'una orientació jurídica restrictiva des del punt de vista autonòmic, etc.

3. Finalment, hi ha un tercer fet moral, especialment criticable i políticament escandalós, que és la interpretació i la utilització que s'ha fet del concepte de solidaritat. Aquell principi que els anys 60, 70 i encara 80 semblava que havia de ser el ciment d'una relació generosa i en tots sentits productiva —humanament, socialment, econòmicament i políticament productiva— ha esdevingut un joc trampós. Ja fa temps que el mot d'ordre a molts llocs d'Espanya és: «la solidaridad sólo hay que practicarla con los bienes ajenos». És el mot d'ordre dit sense vergonya de gran part de la classe política espanyola. Dit amb to de directa acusació contra Catalunya. Amb mentalitat ressentida. Sense cap esforç d'objectivitat i de judici just.

Tot això –aquests tres punts– deixa Catalunya fora de joc. Al marge. Això trenca el que semblava que era el pacte tàcit i esperançador de l'Espanya renaixent de la segona meitat del segle XX.

Un país pot anar endavant per mèrits propis, i és el cas d'Espanya durant les últimes dècades. Pot anar endavant també perquè hi ha factors exteriors que l'ajuden i és també el cas d'Espanya. I un país pot tenir perspectives positives per diversos motius de conjuntura història i generacional, de pes cultural, de presència en el món. També és el cas d'Espanya. Però un país també pot esguerrar les seves bones perspectives si es deixa dur per l'arrogància i la fatxenderia, per la facilitat i la no exigència, per l'afebliment de valors cívics i morals, pel to sectari i acarnissat de la seva acció pública. O pel no respecte a parts importants de la seva població. També podria ser el cas d'Espanya.

Tot plegat és un esguerro. Un esguerro no és simplement un error, no és una falla. És fer «malbé una cosa», diu el diccionari. I afegeix, «mutilar». Té un to d'error de molt mal corregir. «El sastre m'ha esguerrat el vestit», diu el diccionari o, també, «s'ha esguerrat el projecte». És això, s'ha esguerrat el projecte.

Des de fora de Catalunya poden dir que el projecte que s'ha esguerrat és el de Catalunya, no el d'Espanya. I pensar que de Catalunya l'únic que els cal és el 9% del seu PIB, i que si fan soroll no en facin massa. Però han d'anar en compte. Perquè només amb això hi ha moments que pot ser que Espanya sigui ingovernable. Només amb això perd bona part d'un dels seus motors. Només amb això Espanya perd un dels seus elements d'estabilització. I l'eufòria espanyola de fa quatre dies –i encara per alguns d'avui mateix– no pot fer perdre de vista que Espanya és el país campió d'Europa d'atur, i ho serà més encara, i amb una molt baixa millora de la productivitat, i que hi ha un general desprestigi de les institucions que afecta, fins i tot, una cosa que hauria de ser tan bàsica pels qui diuen tenir «sentit d'Estat» com el Tribunal Constitucional, i que té uns hàbits polítics de gran confrontació, d'acarnissament, i que ara mateix hi ha un Govern pidolaire i desconcertat. Espanya és un gran país, i ha progressat molt. Però no li sobra res del que té. I no pot prescindir del grau de confiança que hi ha d'haver en un país per anar endavant. No pot banalitzar temes importants. Ni pot jugar amb conceptes d'alt valor ètic i polític (com el de solidaritat, per cert). No pot fer trampes.

Tot plegat, un esguerro. No una falla, o un desajust, o una mala interpretació, que es resolen amb una telefonada, o un seminari de cap de set-

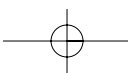
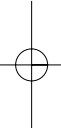
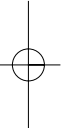
mana, o una escena de sofà, o un discurs «zalamero» o afalagador, i menys encara amb promeses de no sé què.

Des d'aquests editorials hem dit molts cops que en el que no ha anat bé durant els últims anys –a Catalunya i en la situació política i moral de Catalunya a Espanya– hi havien contribuït també errors catalans. Ningú no ens podrà titllar de no veure la biga en el nostre ull. Però ara, i cada cop més, ja és hora de reclamar que a Espanya la gent més responsable faci la seva autocrítica i, sobretot, vegi com poden canviar certes conductes polítiques, de mentalitat i ètiques.

En aquest precís moment, Catalunya podrà aportar poc a aquest canvi. Durant anys ja s'ha arriscat molt, ja ha donat molt (no només econòmicament), ja ha anat molt al davant, ja ha assumit moltes i molt serioses responsabilitats. Ja li cansa ser la munició del cainisme espanyol. Ja li costa més creure en les promeses. I ja no li agraden els focs artificials.

Participarà en el joc, mecànicament. I pagant la factura. Potser Espanya no n'espera res més, ni li demana res més.

De moment aquesta és la situació.

Conclusions

31 de març de 2009

Hem publicat quatre editorials seguits –des del 3 de març– sobre la CRISI. En majúscula. Començant per la crisi econòmica i política, i les seves conseqüències socials. Però, anant més enllà, i analitzant també la falla de valors ètics i cívics que ha contribuït a desfermar la crisi. I això a molts nivells, des del personal i del nostre país fins el més global. I finalment analitzant si en el nostre cas concret, és a dir, a Catalunya i a Espanya, a tot això no s’hi ajunta una altra crisi, una crisi de projecte.

I la conclusió –la nostra, si més no– és que sí. En part provocat per totes les altres crisis, però sobretot –sobretot– a causa d’una dinàmica pròpia. El projecte no només polític o econòmic sinó de dimensió històrica, de valors compartits, de normes de convivència i de comunitat d’esforç que hi ha hagut en la relació entre Catalunya i la resta d’Espanya durant els darrers quaranta anys ha entrat en crisi. Com dèiem dimarts passat, el projecte s’ha esguerrat.

El projecte s’ha esguerrat

Des de Catalunya hem de ser capaços d’analitzar en què hi hem contribuït. Ja ho hem fet. Potser ho haurem de seguir fent. Però de moment no cal. Perquè és un exercici que no té sentit fer-lo un tot sol. També s’ha de fer des de l’altra banda. I això, de moment, no es fa. Des de la resta d’Espanya no es fa perquè encara estan molt cofois amb l’evolució econòmica

i social dels últims 20 anys –el miracle espanyol, com hi va haver un *miracolo italiano*–, i perquè això i la situació catalana en conjunt difícil han fet que del respecte, i de vegades una certa admiració, envers Catalunya passessin a una certa displicència i a la satisfacció típica del nou ric envers el que ja no veuen com a tan fort.

Ara estan convençuts que per fer l'Espanya que volen fer no necessiten Catalunya (a part de la contribució anual del 9% del dèficit fiscal català). Fins i tot no s'adonen que sense la tremenda aportació de la Unió Europea el *milagro español* no s'hauria produït. I és que l'èxit ràpid i espectacular fa perdre el món de vista.

Per tant, ens hem de preparar per una etapa de treball intern

De Catalunya endins. D'aprofitament del que tenim, de tots els nostres recursos. Recursos econòmics i tècnics, intel·lectuals i morals. I això no serà possible sense disciplina interna, sense autoexigència. De fet, sense patriotisme.

Per aprofitar al cent per cent els nostres recursos ens cal recuperar la mentalitat de la sobrietat i de l'eficàcia, la cultura de l'esforç i de l'exigència, i el sentit del bé comú. I hem de rebutjar decididament la cultura del no, la protesta per la protesta, la condescendència amb l'incivisme, el preciocisme narcisista, l'espectacle, la fatxenderia, la lleugeresa.

Som i serem un país mediterrani i que sap gaudir de la vida, però en els nostres millors moments hem sabut combinar això amb un rigor ètic i un concepte exigent de la societat que ha produït una barreja d'alta eficàcia i qualitat.

Sense el plus que això ens pot donar no ens en sortirem. Perquè la gracieta d'en Francesc Pujols –«arribarà un dia que els catalans, pel fet de ser catalans, a tot arreu ho tindrem tot pagat»–, que sempre va ser una ximpleria, ara en part és veritat, però a l'inrevés: «els catalans, pel fet de ser catalans, hauran de pagar més que els altres». I la paradoxa és, i serà, que amb aquesta segona versió hi sortirem guanyant. Sí, si ho assumim bé hi sortirem guanyant. Perquè treballarem millor i traurem més profit del que tenim.

No serà el primer cop que això passa. Hi ha hagut èpoques que no teníem més que ara –de fet teníem menys–, i vàrem fer més. En realitat và-

rem excel·lir. Però ara no serà així si, ràpidament i a fons, no canviem de manera de fer. En la política, en el discurs a la societat, en les actituds bàsiques.

Mentrestant, què hem d'esperar de la resta d'Espanya? No gaire

Com ja hem dit, ells encara no s'adonen que també tenen problemes. I que en tindran. Això, agreujat per una forta revifada de la idea de sempre de fer d'Espanya un tot uniforme. Idea de sempre, des dels Àustries passant per Carles III i pels polítics del segle XIX que parlaven, amb animositat, de «las provincias todavía diferentes». I per les dictadures del segle XX.

No hem d'esperar-ne gaire. Ni el que seria de justícia. Arribat el cas caldrà que formulem les nostres reclamacions. I que no renunciem als nostres drets. Amb energia. I amb molta dignitat. Però sense precipitació. Perquè la negociació té sentit en el marc d'un projecte més global i generós. Que ara no hi és. Ara només hi hauria regateig a la menuda. Ara el projecte s'ha esguerrat.

Amb la situació política i parlamentària actual sovint et pots trobar amb algú que et diu: «Ahora los catalanes podréis vender cara la piel». Al nostre entendre la nostra resposta hauria de ser: «No vendemos nada. Nos hemos retirado de este mercado, porque no es un mercado serio. Porque las palabras no se cumplen. Y las balanzas no están equilibradas. Las pesas no son correctas. Las letras a plazos no se pagan. Cuando el mercado vuelva a ser serio y correcto ya nos avisarán».

I no hem d'anar a pidolar. No hem d'anar a «pedir alpiste». Tindrem el que tindrem, que és justet, però que ben administrat i actuant amb sentit del bé comú –és a dir, amb patriotisme– pot rendir prou. Més que amb més recursos utilitzats amb demagògia, desconcert i mentalitat d'espectacle.

El joc de pidolaire no ha de ser el nostre. Segons com serà el d'ells. Però no hi hauríem d'entrar i fer que creguin que tot plegat es resol amb copets a l'esquena. El mal és més profund. No hi ha projecte d'Espanya. El de 1978 s'ha esguerrat. El que uns i altres han impulsat darrerament és inacceptable per a Catalunya, i en el conjunt d'Espanya de moment crea una gran pertorbació. I ara es veurà si aguanta o no.

Què s'ha de negociar, si no hi ha projecte? Si el pacte tàcit de 1978 s'ha trencat?

Algunes preguntes finals

1. Cal refer, o convé refer i renovar, el pacte de 1978? Potser sí, però la iniciativa no pot sortir de Catalunya.

2. Durant unes dècades Catalunya ha fet una contribució molt important al progrés general espanyol. Políticament, econòmicament, socialment. Ara no és així. Ni està tant com abans en condició de fer-ho ni se li accepta que ho faci (a part del 9% del PIB). I la pregunta és: hauria valgut la pena aprofitar Catalunya més a fons i no només circumstancialment en moments difícils?

És des de la resta d'Espanya que s'ha de donar una primera resposta a aquestes preguntes. No és la nostra feina –la de Catalunya– obrir el joc. Entre altres coses perquè no sabem si volen que n'hi hagi. I nosaltres no els convencerem. Ni tan sols els convencerem que corren perill. S'haurien de fixar que després del *miracolo italiano* han vingut vint anys llargs de decadència italiana. Val a dir que comparada amb Itàlia, Espanya té cartes millors. Clarament millors, en més d'un sentit. Però no se'n pot confiar. El desprestigi de les institucions, l'acarnissament polític i mediàtic, a hores d'ara una política econòmica erràtica, de criatura que es tapa els ulls i diu que no hi és, una productivitat baixa i una amenaça d'atur gran (de moment, «Espanya campiona europea d'atur»), tot això els hauria de fer pensar. Però l'arrogància –o pitjor encara–, la vanitat del nou ric engeguen. I poden retardar la presa de consciència d'una nova situació.

Des de Catalunya ens ho hauríem de poder mirar amb serenitat. Perquè el que hi pogués haver d'inflat en els nostres balanços ja ho hem descomptat en gran part. De tota manera ens amenaça encara un perill: que la sentència del Tribunal Constitucional i el resultat final del tema del finançament siguin negatius. Això accentuarà allò que el president Montilla en diu «la nostra desafecció envers el conjunt d'Espanya», però no hauria d'alterar la nostra determinació de treballar a fons i bé amb el que tinguem. Sense donar les gràcies a ningú ni sentir-nos deutors amb ningú. Amb el que som i tenim. I amb fe en nosaltres mateixos.

